

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની વડી અદાલતમાં

ફોજદારી અપીલ નં.૪૦૬/૧૯૯૩

સાથે

ફોજદારી અપીલ નં. ૪૦૭/ ૧૯૯૩

સાથે

ફોજદારી અપીલ નં.૩૯૩/૧૯૯૫

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જે. ઠાકર

=====

૧. શું સ્થાનિક અખબારોના અહેવાલદાતાઓને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે ?

૨. રિપોર્ટને સંદર્ભિત કરવાનું કે નહીં?

૩. શું ન્યાયમુર્તિશ્રીઓ ચુકાદાની ઉચીત નકલ જોવા ઈચ્છે છે?

૪. શું આ મામલે ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ની વ્યાખ્યા અંગે અથવા તેના અંતર્ગત કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાનૂની નોંધપાત્ર પ્રશ્ન ઉદ્ભવે છે?

૫. શું તેને સીવીલ જજને પરિપત્રિત કરવામાં આવે ?

=====

ગુજરાત રાજ્ય....અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

બાબુભાઈ ઉર્ફે મોરેશ્વર કાળુભાઈ મોરે અને ૨....

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ)

=====

હાજરી:

શ્રી આર.એલ. પૂજારી, અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ માટે અધિક સરકારી વકીલ

શ્રી અતુલ એચ. મેહતા, સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧, ૩ માટેના વકીલ

શ્રી શાકીલ એ. કુરેશી, સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૨ માટે વકીલ

=====

ન્યાયપીઠ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ કે.જે. ઠાકર

તારીખ : ૦૫/૦૨/૨૦૧૫

સામાન્ય મૌખિક ચુકાદો

૧. રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરાયેલ ફોજદારી અપીલ નં. ૪૦૬/૧૯૯૩ માં, રાજ્યએ સુરતના માનનીય અધિક સહાયક સત્ર ન્યાયાધીશનો ૨૯.૧૨.૧૯૯૨નો, સત્ર કેસ નં. ૨૪૦/૧૯૯૦ માં અપાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાનો ચુકાદો અને આદેશ પડકાર્યો છે, જેના દ્વારા નીચલી અદાલતે ભારતીય દંડ સંહિતા (સંક્ષેપમાં "આઈ.પી.સી.") ની કલમ ૩૦૬ હેઠળ દંડનીય અપરાધ માટેના તમામ ત્રણ આરોપીઓને નિર્દોષ છોડી મુકવાનો હુકમ કર્યો હતો.

૨. રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરાયેલી ફોજદારી અપીલ નં. ૪૦૭/૧૯૯૩, આરોપીઓ પર ફરમાવવામાં આવેલી સજામાં વધારો કરવાની માંગ કરે છે; જેમાં માનનીય નીચલી અદાલતે આરોપી નં. ૧-બબુભાઈ ઉર્ફે મરેશ્વર કાળુભાઈ મોરેને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૮૮એ સહપાઠે કલમ ૧૧૪ હેઠળના ગુનામાં દોષિત ઠરાવીને ત્રણ વર્ષના કઠોર કેદની તથા રૂ. ૫૦૦/-ના દંડની સજા ફરમાવી હતી; દંડ ન ભરે તો વધુ એક માસની સાદી કેદ ભોગવવાની રહેશે. તેમજ માનનીય નીચલી અદાલતે આરોપી નં. ૨-કાળુભાઈ કૃષ્ણભાઈ મોરેને પણ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૮૮એ સહપાઠે કલમ ૧૧૪ હેઠળના ગુનામાં દોષિત ઠરાવીને એક વર્ષના કઠોર કેદની તથા રૂ. ૫૦૦/-ના દંડની

સજા ફરમાવી હતી; દંડ ન ભરે તો વધુ એક માસની સાદી કેદ ભોગવવાની રહેશે. તેમજ માનનીય નીચલી અદાલતે આરોપી નં. ૩- લીલાબેન કાળુભાઈ મોરેને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૮૮એ સહપાઠે કલમ ૧૧૪ હેઠળના ગુનામાં દોષિત ઠરાવીને, આરોપીઓની પરવર્તન અધિનિયમનો લાભ આપ્યો છે.

૩. આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા દાખલ કરાયેલ ફોજદારી અપીલ નં. ૩૯૩/૧૯૯૫માં, આરોપીઓએ સત્ર કેસ નં. ૨૪૦/૧૯૯૦માં તારીખ ૨૯/૧૨/૧૯૯૨ના રોજ આપેલ, શ્રીયુક્ત અધિક સહાયક સત્ર ન્યાયાધીશ, સુરતના દોષસિદ્ધિના ચુકાદો અને આદેશને પડકાર્યો છે, જેમાં વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે ઉપરોક્ત આક્ષેપિત ગુનાઓ બદલ ઉપરોક્ત આક્ષેપો હેઠળ ત્રણેય આરોપીઓને દોષિત ઠેરવ્યા હતા.

૪. ફરિયાદ પક્ષના કેસના સંક્ષિપ્ત તથ્યો એ છે કે ફરિયાદકર્તા દ્વારા કામરેજ પોલીસ મથક, સુરત ખાતે ફરિયાદ નોંધાવવામાં આવી હતી, જેમાં અન્ય બાબતો સાથે એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે મૃતક અલ્કાના લગ્ન આરોપી નં. ૧ બાલુભાઈ ઉર્ફે મોરેશ્વર કલુભાઈ મોરે સાથે થયા હતા. લગ્ન બાદ આરોપી નં. ૧, જે તેનો પતિ હતો, તેણે તેણી પાસેથી દહેજની માંગણી કરી હતી, એટલે કે રૂ. ૧૦,૦૦૦/-ની માંગ કરી હતી, અને મૃતક અલ્કાના પિતાએ તે માંગણી નકારી હતી. તેણીના પિતા દ્વારા માંગણી પૂર્ણ ન કરવામાં આવતા, તમામ આરોપીઓ વારંવાર તેણીને માનસિક તથા શારીરિક ત્રાસ આપતા હતા, અને આ રીતે તેમણે તેણીને આત્મહત્યા કરવા પ્રેરિત કરી હતી. આરોપીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા

માનસિક તથા શારીરિક ત્રાસને કારણે તેણીએ પોતાને આગ લગાવીને આત્મહત્યા કરી હતી.

૫. તપાસ પૂર્ણ થયા પછી, તહોમતનામુ માનનીય મેજિસ્ટ્રેટ અદાલત સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવ્યું. કેસ વિશેષરૂપે સત્ર અદાલત દ્વારા જ ચલાવવાનો હતો, તેથી ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૨૦૯ હેઠળ (ટૂંકમાં “સી.આર.પી.સી.”) વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ અદાલતે તે કેસ માનનીય અધિક સહાયક સત્ર ન્યાયાધીશ, સુરતની અદાલતને સોંપ્યો, જેના પછી સત્ર કેસ નં. ૨૪૦/૧૯૯૦ તરીકે નોંધાયું. તેમણે દોષ સ્વીકાર્યો નહોતો અને તેમને ટ્રાયલ ચલાવવાની માંગ કરી હતી, તેથી તેમને આક્ષેપિત ગુનાઓ બાબતે ટ્રાયલ ચલાવવામાં આવ્યો.

૬. નીચલી અદાલતમાં સુનાવણી સમયે, મૂળ આરોપી સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપોને સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે ૮ સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી તેમજ ૧૩ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ પણ રજૂ કર્યા હતા.

૭. નીચલી અદાલતની કાર્યવાહી પૂર્ણ થયા બાદ અને ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીના નિવેદન નોંધ્યા પછી તથા ફરિયાદ પક્ષ અને બચાવ પક્ષની દલીલો સાંભળ્યા બાદ, સુરતના વિદ્વાન અધિક સહાયક સત્ર ન્યાયાધીશે ત્રણેય આરોપીઓને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળના આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો. નીચલી અદાલતે કાર્યવાહી પૂર્ણ થતાં જ ૨૯/૧૨/૧૯૯૨ના તારીખનો ચુકાદો અને આદેશ પસાર કર્યો.

૮. ઉપરોક્ત ન્યાયાધીશ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદા અને આદેશથી વ્યથિત તથા અસંતુષ્ટ રહીને, રાજ્ય અને આરોપીઓએ ઉપરોક્ત ત્રણેય ફોજદારી અપીલો દાખલ કરી છે.

૯. શ્રી પૂજારી, વિદ્વાન એ.પી.પી., એ આ અદાલત સમક્ષ સમગ્ર પુરાવાનું અવલોકન કરાવ્યું છે તથા સત્ર ન્યાયાધીશ સમક્ષ રજૂ થયેલા પુરાવાનું વિગતે વાંચન કર્યું છે. સ્વીકાર્ય સ્થિતિ એવી છે કે મૃતકનું લગ્નજીવન ફક્ત ત્રણ વર્ષનું હતું. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતે એ નિષ્કર્ષ આપીને ભૂલ કરી છે કે ફરિયાદ પક્ષ આરોપીઓ તરફથી ગેરકાયદેસર માંગ સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે અને આરોપીઓ દ્વારા કોઈ શારીરિક કે માનસિક ઉત્પીડન કરવામાં આવ્યું નથી. તેમણે વધુમાં રજૂ કર્યું કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતે જોવા જોઈતું હતું કે મૃતક અલ્કાબેન આરોપીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી ફૂરતા, દહેજની વારંવારની માંગ અને માનસિક ત્રાસના કારણે મૃત્યુ પામી હતી અને આરોપીઓએ એવી પરિસ્થિતિ ઊભી કરી હતી કે જેના પરિણામે મૃતક અલ્કાબેને અંતિમ પગલું લીધું અને તેનું મૃત્યુ થયું. તેમણે એ પણ રજૂ કર્યું કે પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૧૧૩-અ હેઠળની જોગવાઈ વર્તમાન પ્રકરણમાં સ્પષ્ટપણે લાગુ પડે છે અને વિદ્વાન નીચલી અદાલતે આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુનામાં પણ આરોપીઓને દોષિત ઠરાવવાના હતા. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું કે નીચલી અદાલતે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાનું મૂલવવામાં ભૂલ કરી છે અને આરોપીઓને ખોટી રીતે નિર્દોષ છોડી મૂક્યા છે. તેમણે ભારપૂર્વક રજૂ કર્યું કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતે આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુનામાં

આરોપીઓને નિર્દોષ છોડી મૂકવા જોઈતા ન હતા. તેમણે વજરેશ વેંકટરાય અણવેકર વિ. કર્ણાટક રાજ્ય (એ.આઈ.આર. ૨૦૧૩ એસ.સી. ૩૨૯)ના નિર્ણય પર આધાર મૂક્યો, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ફોજદારી અપીલ ફગાવી હતી અને તેથી, ઉક્ત પ્રકરણમાં નિર્ધારિત અનુપાતને ધ્યાનમાં લેતા, નિર્દોષ છૂટકારો રદ કરવામાં આવવો જોઈએ અને દોષસિદ્ધિની અપીલ ફગાવવાની પાત્ર છે. તેથી તેમણે રજૂ કર્યું કે ફોજદારી અપીલ નં. ૪૦૬ / ૧૯૯૩ મંજૂર કરવામાં આવે અને આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુનામાં આરોપીઓને નિર્દોષ ઠેરવતો આક્ષેપિત ચુકાદો અને આદેશ રદ કરવામાં આવે અને તેને બદલી મૂકવામાં આવે.

૧૦. શ્રી પૂજારી, માન્ય એ.પી.પી.એ રજૂઆત કરી હતી કે જ્યાં સુધી ફોજદારી અપીલ નં. ૪૦૭ / ૧૯૯૩નો પ્રશ્ન છે, ત્યાં ન્યાયાધીશે પ્રતિવાદી-આરોપીઓને સજા ફરમાવતી વખતે ઉદાર દૃષ્ટિકોણ અપનાવવામાં ભૂલ કરી છે, અને તેથી ફરમાવવામાં આવેલી સજા વધારવાની આવશ્યકતા છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે ન્યાયાધીશે એ પણ જોવું જોઈએ હતું કે આવા પ્રકારનાં ગુનાઓ સમાજમાં પુનરાવર્તિત થતા રહે છે, અને વર્તમાન કેસનાં તથ્યોને ધ્યાનમાં લેતા, જ્યારે ફરિયાદ પક્ષે શંકા પરે કેસ પુરવાર કર્યો છે અને ન્યાયાધીશે પણ આરોપીઓને દોષિત ઠરાવ્યા છે, ત્યારે ન્યાયાધીશે આઈ.પી.સી.ની જોગવાઈ હેઠળ ઉચિત સજા ફરમાવવી જોઈતી હતી. તેથી, તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે ફોજદારી અપીલ નં. ૪૦૭ / ૧૯૯૩ મંજૂર કરવામાં આવે અને નીચલી અદાલતે ફરમાવેલી સજા વધારવામાં આવે.

૧૧. તેના વિરુદ્ધમાં, આરોપીઓ તરફથી હાજર થયેલા વિદ્વાન વકીલોએ નીચલી અદાલતે આપેલા નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદો અને આદેશને ટેકો આપ્યો હતો અને રજૂઆત કરી હતી કે ફરિયાદ પક્ષે રેકૉર્ડ પર રજૂ કરેલા પુરાવાનું મૂલવણી કર્યા બાદ જ તે આપવામાં આવ્યો હતો. શ્રી. શાકીલ એ. કુરેશી, વિદ્વાન વકીલે સર્વોચ્ચ અદાલતના કુલદીપ કૌર વિ. ઉત્તરાખંડ રાજ્ય ((૨૦૧૪) ૧૦ એસસીસી ૫૮૪) ના કેસના નિર્ણય પર આધાર મૂક્યો હતો. એવું કહી શકાય નહીં કે હકીકતી નિષ્કર્ષ એટલો તર્કવિરુદ્ધ છે કે આરોપીઓને દોષિત ઠરાવવાની આવશ્યકતા પડે. શ્રી. કુરેશી, વિદ્વાન વકીલે પંજાબ રાજ્ય વિ. ગુરનામ કૌર અને અન્ય (૨૦૦૯ (૧૧) એસસીસી ૨૨૫) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર પણ આધાર મૂક્યો હતો, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવાની આ અદાલતની અધિકારક્ષેત્ર મર્યાદિત છે. જ્યારે બે દષ્ટિકોણ શક્ય હોય, ત્યારે નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવો ન જોઈએ. તેથી, આ અદાલત તરફથી તેમાં કોઈ હસ્તક્ષેપ આવશ્યક નથી. તેમણે વિનંતી કરી હતી કે વૃદ્ધિ અપીલ તથા નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલ ફગાવી દેવામાં આવે અને દોષસિદ્ધિ અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે.

૧૨. મેં રાજ્ય તરફના વિદ્વાન અધિક સરકારી વકીલ તથા આરોપીઓ તરફના વિદ્વાન વકીલોની દલીલો સાંભળી છે અને તેમની સહાયથી રેકૉર્ડ સામગ્રીનું અવલોકન કર્યું છે.

૧૩. જેટલા અંશે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુનાનો સવાલ છે, તે અંગે વિચારણા કરતાં પહેલાં, સંબંધિત જોગવાઈને પુનઃઉદ્ભૂત કરવી આવશ્યક છે, જે નીચે મુજબ છે:

"૩૦૬. આત્મહત્યાની દુષ્પ્રેરણા. --જો કોઈ વ્યક્તિ આત્મહત્યા કરે, તો એવી આત્મહત્યાના આચરણ માટે જે કોઈ દુષ્પ્રેરણા આપે, તેને દસ વર્ષ સુધીની અવધિની કોઈપણ પ્રકારની કેદ અને દંડથી પણ દંડનીય ઠરાવવામાં આવશે."

૧૪. આક્ષેપિત ચુકાદો પસાર કરતી વખતે, માનનીય સત્ર અદાલતના ન્યાયાધીશે સ્પષ્ટ તારણ આપ્યું હતું કે મૃતકએ પોતાના મરણોત્તર નિવેદનમાં એવું જણાવ્યું નથી કે આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા માનસિક તથા શારીરિક હેરાનગતિ કરવામાં આવતાં તેણે આત્મહત્યા કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે પણ નોંધ્યું છે કે આરોપીઓએ પીડિતાને આત્મહત્યા કરવા માટે ઉશ્કેરણી આપી નહોતી. આ દૃષ્ટિએ, યોગ્ય રીતે ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે હાલના મામલે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ લાગુ પડતી નથી. તેથી, મારા મતે, માનનીય ન્યાયાધીશે યોગ્ય રીતે નોંધ્યું છે કે રેકૉર્ડ પરની પુરાવા પરથી ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ હેઠળનો ગુનો સાબિત કરી શકાય તેમ નહોતો. તેથી, ફરિયાદ પક્ષ પોતાનો કેસ વાજબી સંદેહથી પર સાબિત કરી શક્યું ન હોવાથી, માનનીય ન્યાયાધીશે ભારતીય દંડ સંહિતાની

કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુનામાં આરોપી વ્યક્તિઓને યોગ્ય રીતે નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો છે.

૧૫. ઉપરોક્તને ધ્યાનમાં લેતાં, નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલોની સુનાવણી માટે માર્ગદર્શિકા નક્કી કરનાર માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયોના કસોટીપથ પરથી મારે આ કેસના તથ્યોની મૂલવણી કરવી પડે છે.

૧૬. સત્ર અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે આ અદાલતમાં અપીલની સુનાવણીને માર્ગદર્શન આપતા અને નિયંત્રિત કરતા સિદ્ધાંતો સર્વોચ્ચ અદાલતે અનેક ચુકાદાઓમાં અત્યંત સંક્ષેપમાં સ્પષ્ટ કર્યા છે. એમ.એસ. નારાયણ મેનન ઉર્ફે મણી વિ. કેરળ રાજ્ય અને અન્ય (૨૦૦૬) ૬ એસ.સી.સી. ૩૯ ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલમાં વડી અદાલતની શક્તિઓનું વર્ણન કર્યું છે. ચુકાદાના પરા-પજમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

"પજ. કોઈપણ સંજોગોમાં, વડી અદાલતે અપીલને નિર્દોષ છૂટકારા વિરુદ્ધની અપીલ તરીકે સ્વીકારી, ત્યારે હકીકતમાં તે પુનર્વિચારાધીન અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી રહી હતી. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામેની અપીલાત્મક શક્તિનો ઉપયોગ કરતી વખતે પણ, વડી અદાલતે કાનૂનના સુસ્થિર સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખવા જોઈતા હતા કે જ્યાં બે દૃષ્ટિકોણ શક્ય હોય, ત્યાં અપીલ

અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.”

૧૭. વધુમાં, ચન્દ્રપ્પા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય અંગે, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૭) ૪ એ.સી.સી. ૪૧૫ માં નોંધાયેલ છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચેના સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કર્યા હતા;

“૪૨. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી, અમારી સુવિચારિત દષ્ટિએ, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલની વિચારણા કરતી વખતે અપીલીય અદાલતની સત્તાઓ અંગે નીચેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો સામે આવે છે;

[૧] અપીલી અદાલત પાસે તે પુરાવાની પુનઃમૂલવણી, પુનર્વિચારણા અને પુનઃવિચાર કરવાનો સંપૂર્ણ અધિકાર છે, જેના આધારે નિર્દોષ છૂટકારાનો આદેશ આધારિત છે.

[૨] ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ આવી સત્તાના પ્રયોગ પર કોઈ મર્યાદા, પ્રતિબંધ કે શરત મૂકતી નથી અને અપીલી અદાલત સમક્ષ ઉપલબ્ધ પુરાવાના આધારે તથ્ય અને કાયદાના પ્રશ્નો પર પોતાનો નિષ્કર્ષ કાઢી શકે છે.

[૩] “મહત્વપૂર્ણ અને પ્રબળ કારણો”, “સારા અને પૂરતા આધાર”, “અતિશય મજબૂત પરિસ્થિતિઓ”, “તર્કવિરુદ્ધ નિષ્કર્ષો”, “સપષ્ટ ભૂલો” વગેરે જેવા વિવિધ શબ્દપ્રયોગો નિર્દોષ

છૂટકારાના ચુકાદા વિરુદ્ધની અપીલમાં અપીલી અદાલતના વ્યાપક અધિકારોને મર્યાદિત કરવા માટે ઉદ્દેશિત નથી. આવા શબ્દપ્રયોગો અદાલતના પુરાવાની મૂલવણી કરીને પોતાનો સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાના અધિકારને સંકોચવા કરતાં, નિર્દોષ છૂટકારામાં હસ્તક્ષેપ કરવા પ્રત્યે અપીલી અદાલતની અનિરક્ષા પર ભાર મૂકવા માટે વધુ “ભાષાકીય અલંકારો”ની પ્રકૃતિના છે.

[૪] અપીલી અદાલતે, જોકે, ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ છૂટકારાના કિસ્સામાં આરોપીની તરફેણમાં ઢિગુણ અનુમાન કાર્યરત રહે છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત મુજબ, દરેક વ્યક્તિને નિર્દોષ માનવામાં આવે છે, જ્યાં સુધી સક્ષમ કાયદાની અદાલત દ્વારા તે દોષિત હોવાનું સાબિત ન થાય, ત્યાં સુધી તેને નિર્દોષતાનું અનુમાન ઉપલબ્ધ રહે છે. દ્વિતીય, આરોપીને નિર્દોષ છૂટકારો મળતાં, તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન નીચલી અદાલત દ્વારા વધુ મજબૂત, પુનઃપુષ્ટ અને દઢ બને છે.

[૫] જો રેકૉર્ડ પુરાવાના આધારે બે વાજબી નિષ્કર્ષ શક્ય હોય, તો અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.”

૧૮. તેથી, આ સ્થિતિ સિદ્ધાંત છે કે અપીલીય સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, જો રેકૉર્ડ પુરાવાના આધારે બે યોગ્ય નિષ્કર્ષો શક્ય હોય, તો પણ અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો ન જોઈએ.

૧૯. રાજ્ય ઓફ ગોવા વિ. સંજય ઠાકરાન અને અન્ય (૨૦૦૭) ૩ એસ.સી.સી. ૭૫માં નોંધાયેલ કેસમાં પણ સર્વોચ્ચ અદાલતે આવા કેસોમાં વડી અદાલતની સત્તાઓનું પુનરાવર્તન કર્યું છે. ઉપરોક્ત નિર્ણયના પરા-૧૬ માં, અદાલતે નીચે મુજબ નોંધ્યું છે;

"૧૬. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ વિરુદ્ધ અપીલમાં અધિકારનો ઉપયોગ કરતી વખતે અપીલ અદાલત સામાન્ય રીતે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશમાં હસ્તક્ષેપ નહીં કરે, સિવાય કે નીચલી અદાલતની દૃષ્ટિ કોઈ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા દ્વારા દૂષિત થયેલી હોય અને પહોંચાયેલો નિષ્કર્ષ કોઈ પણ વાજબી વ્યક્તિ દ્વારા પહોંચી શકાય એવો ન હોય; અને તેથી, તે નિર્ણયને તર્કવિરુદ્ધ તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે. માત્ર એટલા માટે કે બે દૃષ્ટિકોણ શક્ય છે, અપીલ અદાલત એવો દૃષ્ટિકોણ અપનાવશે નહીં જે નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ ચુકાદાને અસરગ્રસ્ત કરે. તેમ છતાં, જો

અપીલ અદાલતનું એવું માનવું હોય કે નીચલી અદાલત દ્વારા પહોંચાયેલો નિષ્કર્ષ તર્કવિરુદ્ધ છે અને અદાલતે કાયદાની સ્પષ્ટ ભૂલ કરી છે તથા રેકૉર્ડ પરના મહત્વના પુરાવાની અવગણના કરી છે, તો અપીલ અદાલતને પુરાવાની પુનર્મૂલવણી કરવાની સત્તા છે. આવી પરિસ્થિતિમાં, રેકૉર્ડ પર મૂકાયેલા સામગ્રીના આધારે ન્યાયોચિત નિર્ણય પર પહોંચવા અને આરોપ મૂકાયેલ ગુનાની આચરણમાં આરોપીઓમાંથી કોઈની સંડોવણી છે કે નહીં તે શોધવા માટે અપીલ અદાલત પર પુરાવાની પુનર્મૂલવણી કરવાની ફરજ આવે છે.”

૨૦. સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિ. રામવીર સિંહ વગેરે (૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.૬૭૮૫. ૫૫૫૩) તથા ગિરજા પ્રસાદ (મૃતક) દ્વારા વારસા અધિકારીઓ વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય (૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.૬૭૮૫. ૫૫૮૯) ના કેસોમાં પણ સમાન સિદ્ધાંત પ્રતિપાદિત કર્યો છે. આ રીતે, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે આ અદાલત જે સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી શકે છે, તે સુસ્થિર થઈ ચૂકી છે.

૨૧. લૂના રામ વિ. ભુપત સિંહ અને અન્યોના કેસમાં ((૨૦૦૯) એસ.સી.સી. ૭૪૯), સર્વોચ્ચ અદાલતે પરા-૧૦ અને ૧૧માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

“૧૦. વડી અદાલતે નોંધ્યું છે કે ફરિયાદ પક્ષની આવૃત્તિ સ્પષ્ટપણે વિશ્વસનીય નહોતી. કહેવાતા કેટલાક પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓએ જણાવ્યું હતું કે એક આરોપીએ મૃતકનો પગનો ગોળો વાળી દેતાં તેનું મૃત્યુ થયું હતું. અન્યોએ કહ્યું હતું કે તેનું ગળું દબાવીને હત્યા કરવામાં આવી હતી. ફરિયાદ પક્ષનો એવો કેસ હતો કે ધાયલ સાક્ષીઓને બસમાંથી બહાર ફેંકી દેવામાં આવ્યા હતા. મરણોપરાંત પરીક્ષણ કરનાર અને સાક્ષીઓની તપાસ કરનાર ડૉક્ટરે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે ચાલતી સ્થિતિમાં રહેલી બસમાંથી કોઈ વ્યક્તિને બહાર ફેંકી દેવું શક્ય નહોતું.

૧૧. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામેની અપીલના પરિમાણોને ધ્યાનમાં લેતાં, અમે આ અપીલમાં હસ્તક્ષેપ કરવા ઇચ્છુક નથી. વડી અદાલતનો દષ્ટિકોણ તર્કવિરુદ્ધ કહી શકાય એવો નથી અને પુરાવાના આધારે સંભવિત દષ્ટિકોણ છે.”

૨૨. સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના નિર્ણયમાં પણ, મુક્કિયાહ અને અન્યો વિ. રાજ્ય, પ્રતિ. પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર, તમિલ નાડુ (એ.આઈ.આર. ૨૦૧૩ એસ.સી. ૩૨૧) ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે પરા-૪ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

૪. એ બાબતે કોઈ વિવાદ નથી કે નીચલી અદાલતે, ફરિયાદ પક્ષ તથા બચાવ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા મૌખિક અને દસ્તાવેજી

પુરાવાનું મૂલવણ કર્યા બાદ, આરોપીઓ સામેના આક્ષેપોના સંબંધમાં તેમને નિર્દોષ મુક્ત કર્યા હતા. રાજ્ય દ્વારા દાખલ અપીલમાં, વડી અદાલતે, આક્ષેપિત આદેશ દ્વારા, ઉપરોક્ત નિર્ણયને પલટાવી દીધો અને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ સાથે વાંચીત કલમ ૩૪ હેઠળ આરોપીઓને દોષિત ઠરાવી આજીવન કઠોર કારાવાસની સજા ફટકારી. અપીલકર્તાઓના વકીલે આ બાબત પર ભારપૂર્વક દલીલ કરી કે દોષમુક્તિના આદેશને દોષસિદ્ધિમાં ફેરવતાં વડી અદાલતે પોતાની અધિકારસીમા લાંઘી છે; તેથી, દોષમુક્તિના આદેશ સામે દાખલ અપીલમાં વડી અદાલતની અધિકારસીમા તથા શક્તિનું વિશ્લેષણ કરીએ. આ અદાલતે નિર્ણયોની એક શ્રેણીમાં વારંવાર સ્પષ્ટ કર્યું છે કે પ્રથમ અપીલી અદાલત તરીકે વડી અદાલત, દોષમુક્તિ સામેની અપીલનો વિચાર કરતી વખતે પણ, સમગ્ર પુરાવાનું અવલોકન કરવા અને જો જરૂરી હોય તો તેના પુનર્મૂલવણ કરવા માટે અધિકૃત તથા બાધ્ય છે; તેમ છતાં, હસ્તક્ષેપ કરવાનો પ્રશ્ન આવે ત્યારે, અદાલતે રેકૉર્ડ પુરાવાના આધારે આરોપસિદ્ધિ અંગે નિશ્ચિત આશ્વાસન પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ, માત્ર એટલા માટે નહીં કે વડી અદાલત એક વધુ સંભવિત અથવા ભિન્ન દૃષ્ટિકોણ અપનાવી શકે છે. ઉપરોક્ત બાબત સિવાય, અપીલના વિચારણાની વ્યાપ્તિ અને ઊંડાઈ સંબંધિત પ્રશ્નમાં, અપીલનો સ્વરૂપ દોષસિદ્ધિ વિરુદ્ધ

હોય કે દોષમુક્તિ વિરુદ્ધ, માત્ર એ કારણે કોઈ ભેદભાવ કે અભિગમમાં તફાવત કલ્પિત નથી. [દ્રષ્ટાંત: રાજસ્થાન રાજ્ય વિ. સોહન લાલ તથા અન્ય, (૨૦૦૪) ૫ એસસીસી ૫૭૩]

૨૩. નિર્દોષ છૂટકારાના અપીલોમાં સ્થપિત કાનૂની સ્થિતિ એ પણ છે કે, જ્યારે નીચલી અદાલત દ્વારા દર્શાવાયેલા કારણો યોગ્ય અને સમચિત જણાય, ત્યારે અપીલીય અદાલતને ચુકાદો પુનર્લખવાની કે નવા કારણો આપવા કરવાની આવશ્યકતા રહેતી નથી. એવો સિદ્ધાંત સર્વોચ્ચ અદાલતે રાજ્ય કર્ણાટક વિ. હેમારેડ્ડી (એ.આઈ.આર. ૧૯૮૧ એસ.સી. ૧૪૧૭) ના કેસમાં નિર્ધારિત કર્યો છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે;

...આ અદાલતે ગિરિજાનંદિની દેવી વિ. ભિગેન્દ્રનંદિની ચૌધરીમાં (૧૯૬૭) ૧ એસસીઆર ૮૩:(એઆઈઆર ૧૯૬૭ એસસી ૧૧૨૪) આ બાબત નોંધેલી છે કે સાક્ષ્યોના આધાર પર અપીલી અદાલતનું કર્તવ્ય સાક્ષ્યોનું પુનરાવર્તન કરવાનું કે નીચલી અદાલતે આપેલા કારણોને ફરીથી કહેવાનું નથી; જે અદાલતના નિર્ણય સામે અપીલ કરવામાં આવી છે, તેના આપેલા કારણો સાથે સામાન્ય સંમતિની અભિવ્યક્તિ સામાન્ય રીતે પૂરતી ગણાય છે.

૨૪. તાજેતરના નિર્ણયમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે શિવશરણાપ્પા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય (જે.ટી. ૨૦૧૩ (૭) એસ.સી. ૬૬) માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

આ અપીલી અદાલત સમગ્ર પુરાવાનું ફરીથી મૂલવવા સક્ષમ છે, તેમ છતાં અન્ય કેટલાંક સિદ્ધાંતોનું પણ પાલન કરવાનું રહે છે અને એ ધ્યાનમાં રાખવું પડે કે નિર્દોષ છૂટકારો નિર્દોષતાની ક્લિગણિત ધારણા ઉત્પન્ન કરે છે.

૨૫. હું માનું છું કે નીચલી અદાલતે, રેકૉર્ડ પરની સાક્ષ્યની મૂલવણી કરતાં, આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૬ હેઠળના આક્ષેપિત ગુના માટે આરોપીઓને યોગ્ય રીતે નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો છે. નીચલી અદાલતે નોંધ્યું છે કે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવામાં વિવિધ વિસંગતતાઓ છે. નીચલી અદાલતે તપાસની વિશ્વસનીયતા અંગે સંશય વ્યક્ત કર્યો છે. વધુમાં, ઘટના વર્ષ ૧૯૯૦ની છે અને નિર્દોષ છૂટકારાની તથા વધારો અપીલો મંજૂર કરવા માટે મને કોઈ મજબૂત આધાર જણાતો નથી. આ પરિસ્થિતિમાં, નીચલી અદાલતે અપનાવેલ અભિગમમાં હસ્તક્ષેપ કરવાની આવશ્યકતા નથી.

૨૬. ફૂલદીપ કૌર વિ. ઉત્તરાખંડ રાજ્ય (ઉપરોક્ત)ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના નિર્ણયથી મારા દૃષ્ટિકોણને આધાર મળે છે. એમ કહી શકાય નહીં કે હકીકતી નિષ્કર્ષ એટલો તર્કવિરુદ્ધ છે કે આરોપીઓને દોષિત ઠરાવવાનું આવશ્યક બને. ઉપરોક્ત કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે પણ દોષસિદ્ધિને

ઉલટાવી હતી, જ્યાં દહેજની માગણી ન તો સાબિત થઈ હતી અને ન તો ફરિયાદ પક્ષ ધારા ૩૦૬, ભારતીય દંડ સંહિતા હેઠળનો ગુનો આચરાયો હતો તે સાબિત કરવામાં સફળ થયું હતું. અહીં પણ સ્થિતિ સમાન છે, અને તેથી કોઈ હસ્તક્ષેપ જરૂરી નથી. વધુમાં, પંજાબ રાજ્ય વિ. ગુર્નામ કૌર અને અન્ય (ઉપરોક્ત)માં દર્શાવ્યા મુજબ, જ્યારે બે દષ્ટિકોણ શક્ય હોય, ત્યારે નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.

૨૭. તેથી, હું સુવિચારિત અભિપ્રાય ધરાવું છું કે અપીલમાં દોષિતો પર મુકવામાં આવેલા આરોપમાંથી તેમને નિર્દોષ છૂટકારો આપતાં નીચલી અદાલતે નોંધેલા તારણો સંપૂર્ણપણે યોગ્ય અને સમુચિત છે અને આવા તારણો નોંધવામાં તેની તરફથી કોઈ ગેરકાયદેસરતા કે ખામી થઈ નથી. નીચલી અદાલત દ્વારા આપેલા તર્ક અને પહોંચેલા તારણો સાથે હું સંપૂર્ણપણે સહમત છું. નીચલી અદાલતના ચુકાદા અને આદેશમાં હસ્તક્ષેપ કરવાની કોઈ આવશ્યકતા નથી.

૨૮. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં લેતાં, મારા મત મુજબ, માનનીય ન્યાયાધીશે આક્ષેપિત નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા અને આદેશ પસાર કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી નથી. તેથી, નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલ ફગાવા યોગ્ય છે.

૨૯. જ્યાં સુધી ફોજદારી અપીલ નં. ૪૦૭ ઓફ ૧૯૯૩નો પ્રશ્ન છે, જે રાજ્ય દ્વારા સજામાં વધારો કરવા માટે દાખલ કરવામાં આવી છે, ત્યાં સુધી નીચલી અદાલત દ્વારા ફટકારવામાં આવેલી સજામાં વધારો કરવા માટે મને કોઈ આધાર જણાતો નથી.

૩૦. આ બાબત અદાલતને આરોપીઓ દ્વારા દાખલ કરાયેલી ફોજદારી અપીલ નં. ૪૦૬ ઓફ ૧૯૯૩ તરફ દોરી જાય છે, જેમાં તેમને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૯૮-એ સહપાઠિત કલમ ૧૧૪ હેઠળના ગુનાના આરોપમાં દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા છે. ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૯૮-એ અને ૧૧૪ નો નીચે મુજબ પુનરુદ્ધેષ કરવો આવશ્યક છે :-

“૪૯૮-એ. સ્ત્રીના પતિ અથવા પતિના સગાને તે સ્ત્રીને ફૂરતાનો ભોગ બનાવવા બદલ. – જે કોઈ, કોઈ સ્ત્રીનો પતિ અથવા પતિનો સગો હોવા છતાં, એવી સ્ત્રીને ફૂરતા કરે, તેને ત્રણ વર્ષ સુધીની કેદ અને દંડની સજા થશે અને તે દંડનીય પણ રહેશે.

૧૧૪. અપરાધ કરવામાં આવે ત્યારે હાજર ઉશ્કેરનાર :- જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ, જે ગેરહાજર હોત તો ઉશ્કેરનાર તરીકે દંડનીય ઠરત, તે કૃત્ય અથવા અપરાધ કરવામાં આવે ત્યારે હાજર હોય, જેના પરિણામે ઉશ્કેરણીના કારણે તે દંડનીય થવાનો હોત, ત્યારે તેને એવો કૃત્ય અથવા અપરાધ કયો હોવાનું માનવામાં આવશે.”

૩૧. પુરાવા તથા રેકૉર્ડ અન્ય સામગ્રીનું અવલોકન કરતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે તમામ આરોપીઓ પીડિતાને વેધી રહ્યા હતા અને આ રીતે આરોપીઓ દ્વારા તેની ઉપર ફૂર વર્તન કરવામાં આવ્યું હતું. એટલું જ નહીં, પીડિતાએ પોતાના મરણઘોષણામાં સ્પષ્ટ રીતે જણાવ્યું છે કે આરોપીઓ દ્વારા તેને માનસિક તથા શારીરિક હેરાનગતિ કરવામાં આવી હતી. એ પણ જણાય છે કે કાર્યકારી મેજિસ્ટ્રેટે

પીડિતાનું મરણઘોષણું નોંધ્યું હતું અને તેમણે જણાવ્યું છે કે નિવેદન નોંધતાં પહેલાં તેમણે ખાતરી કરી હતી કે પીડિતા ચેતનામાં હતી. તેથી, તપાસ અધિકારી અને તબીબી અધિકારીના નિવેદનો વચ્ચેના સમય અંગે રહેલી વિસંગતતાઓ છતાં, પીડિતાનું મરણઘોષણું વિશ્વસનીય માનવામાં આવી શકે છે અને અન્ય સાક્ષીઓના નિવેદનોમાં રહેલી કેટલીક વિસંગતિઓના આધારે માત્ર તેને અસ્વીકાર કરી શકાય નહીં. તેથી, દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ ની કલમ ૪૯૮-એ હેઠળના ગુના માટે આરોપીઓનું દોષસિદ્ધિ યોગ્ય છે. તેમ છતાં, આ અપીલ ૧૯૯૩ની હોવાના તથ્યને ધ્યાનમાં લેતાં, અહીં નીચે જણાવ્યા મુજબ સજા સુધારી આપવામાં આવે છે.

૩૨. અત્રે સજા સંબંધિત પાસાને ધ્યાનમાં લેતાં, આ સંદર્ભે સર્વોચ્ચ અદાલતના **અંકુશ શિવાજી ગાયકવાડ વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય (૨૦૧૩ (૬) સ્કેલ ૭૭૮)** ના કેસનો ઉલ્લેખ કરવો પ્રસ્તુત રહેશે. તે કેસમાં, મૂળ આરોપી નં. ૧ થી ૩ મૃતકના ખેતરમાંથી પસાર થઈ રહ્યા હતા, જ્યાં મૃતકે શેરડીનો પાક લીધો હતો, ત્યારે મૃતકના કૂતરાએ તેમની પર ભસવાનું શરૂ કર્યું અને તેનાથી વ્યથિત થઈ મૂળ આરોપી નં. ૧ એ લોખંડની પાઈપ વડે કૂતરાને માર્યું, અને જ્યારે મૃતકે તેનો વિરોધ કર્યો, ત્યારે ઉગ્ર શબ્દોની આપ-લે થઈ, જેના પરિણામે ઝપાઝપી થઈ, દરમિયાન મૂળ આરોપી નં. ૨ અને ૩ એ મૃતકને લાતો અને મુક્કા માર્યા, જ્યારે આરોપી નં. ૧ એ મૃતકના માથા પર લોખંડની પાઈપનો ઘા કર્યો, જેના કારણે પછીથી મૃતકનું અવસાન થયું. નીચલી અદાલત તેમજ વડી અદાલતે આરોપી નં. ૧ ને હત્યાના ગુના માટે દોષિત ઠેરવ્યો અને ધારા ૩૦૨ હેઠળ તેને દોષસિદ્ધ

કર્ચો. આથી વ્યથિત થઈ આરોપી નં. ૧ એ સર્વોચ્ચ અદાલતમાં આશ્રય લીધો અને સર્વોચ્ચ અદાલતે, કેસની હકીકતો અને પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લઈ કે અચાનક ઝઘડો થયો હતો, આરોપી નં. ૧ ની ધારા ૩૦૨ હેઠળની દોષસિદ્ધિને ભારતીય દંડ સંહિતાની ધારા ૩૦૪ (૨) હેઠળ ફેરવી દીધી. આ મુદ્દાનો નિકાલ કરતી વખતે, સર્વોચ્ચ અદાલતે ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૫૭ ની જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કરીને નીચે મુજબ પણ અવલોકન કર્યું હતું:

૬૨. સારાંશરૂપે: કોઈ વિશિષ્ટ કેસમાં વળતર આપવાનું કે ન આપવાનું અદાલતના વિવેકાધિન હોઈ શકે છે, તેમ છતાં દરેક ફોજદારી કેસમાં આ પ્રશ્ન પર મનન કરવાની અદાલત ઉપર ફરજિયાત ફરજ રહેલી છે. આ પ્રશ્ન પર મનન થવું વળતર આપવાનું કે ન આપવાનું કારણો નોંધવાથી સર્વોત્તમ રીતે પ્રગટ થાય છે. એ સ્વયંસિદ્ધ છે કે મનનનો સમાવેશ કરતી કોઈપણ પ્રક્રિયા માટે અદાલત પાસે આવશ્યક સામગ્રી હોવી જોઈએ, જેને આધારે તે ન્યાયસંગત અને યુક્તિસંગત નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા મૂલવણી કરે. એ બાબત પણ વિવાદરહિત છે કે વળતર આપવાનો પ્રશ્ન વિચારવાનો અવસર તર્કસર ત્યારે જ ઊભો થાય જ્યારે અદાલત આરોપી દોષિત હોવાનું નિષ્કર્ષ નોંધે. આરોપી ચૂકવણી કરવાની ક્ષમતા, જે ધારા ૩૫૭ ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા હેઠળના કોઈપણ આદેશનો મહત્વપૂર્ણ પાસું છે, તેમાં નિઃસંદેહ સંશ્લિષ્ટ પરંતુ એક પ્રકારની તપાસ આવરી લેવાશે, સિવાય કે જરૂર ન પડે

એવી રીતે વિશ્વસનીય રીતે સ્પષ્ટ પરિસ્થિતિઓ પુરાવા પરથી મુદ્દામાલ સુનાવણી દરમિયાન જ સામે આવે. એવી તપાસ દંડ અંગેના આદેશ પહેલાં થઈ શકે, જેથી અદાલત સજા અને વળતર, બન્ને પ્રશ્નો પર વિચાર કરી શકે, અને પોતાની સમજ મુજબ પીડિત અથવા તેના/તેણીના પરિવારને આપવાનું યોગ્ય માનેલું વળતર નક્કી કરી શકે.

૩૩. આ રીતે, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે **અંકુશ શિવાજી ગાયકવાડ** (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં નિર્ધારિત અનુપાત અને ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૫૭ ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતા, જો મૂળ આરોપી નં. ૧ સંબંધિત નીચલી અદાલતમાં રૂ. ૨૫,૦૦૦/-ની રકમ જમા કરે અને તેણે ભોગવેલી સજા પૂરતી ગણવામાં આવે, તો તે ન્યાયના હિતને સંતોષશે. પરિણામે, આરોપી દ્વારા દાખલ કરાયેલી દોષસિદ્ધિ અપીલ ઉપરોક્ત હદ સુધી મંજૂર કરવામાં આવે યોગ્ય છે.

૩૪. જ્યાં સુધી **ફોજદારી અપીલ નં. ૩૯૩/૧૯૯૫**નો પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી અપીલ **અંશતઃ મંજૂર** કરવામાં આવે છે અને નીચલી અદાલત દ્વારા આરોપીઓને ફટકારવામાં આવેલી સજા એટલા અંશે ઘટાડવામાં આવે છે કે જેટલી સજા તેઓ પહેલેથી જ ભોગવી ચૂક્યા છે અને વિદ્વાન નીચલી અદાલત દ્વારા લાદવામાં આવેલ દંડની રકમ વધારીને મરણ પામેલા વ્યક્તિના પ્રત્યેક સંતાનને એકાઉન્ટ પેયી ચેક દ્વારા આજથી ૮ અઠવાડિયામાં ચૂકવવાની વધારાની રૂ. ૨૫,૦૦૦/-

કરવામાં આવે છે; અન્યથા તેઓ વિદ્વાન નીચલી અદાલત દ્વારા ફટકારવામાં આવેલી સજા ભોગવશે. આક્ષેપિત ચુકાદો અને આદેશ ઉપરોક્ત હદ સુધી સંશોધિત કરવામાં આવે છે. આરોપીઓની જામીન અને જામીનનામા, જો કોઈ હોય, રદ કરવામાં આવે છે. રજિસ્ટર તથા કાર્યવાહી તત્કાળ સંબંધિત નીચલી અદાલતમાં પરત મોકલવામાં આવે.

૩૫. જ્યાં સુધી નિર્દોષ છૂટકારાના ફોજદારી અપીલ નં. ૪૦૬/૧૯૯૩નો પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી પડકારાયેલો ચુકાદો અને આદેશ પુષ્ટિ કરવામાં આવે છે અને ઉક્ત અપીલ રદ કરવામાં આવે છે.

૩૬. જ્યાં સુધી વધારો કરવા માટેની ફોજદારી અપીલ નં. ૪૦૭/૧૯૯૩નો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી આક્ષેપિત ચુકાદો અને આદેશ પુષ્ટિ કરવામાં આવે છે અને જાણાવેલ અપીલ રદ કરવામાં આવે છે.

(કે.જે. ઠાકર, ન્યાયાધીશ)

રોકેશ/

વિષય: ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬, કલમ ૪૯૮એ, કલમ ૧૧૪ મુજબ ના કેસ હેઠળ થયેલ હુકમ સામે અપીલ.

This judgment has been translated using AI Tool

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા

ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.